

GASETA DE LES ARTS

15 JUNY 1926

DIRECTOR: JOAQUIM FOLCH I TORRES

Any III. — Núm. 51

Dibuixos de Josep F. Ràfols

Josep - F. Ràfols exposà per primera vegada en 1919 amb els seus companys de l'Agrupació Courbet.

L'Agrupació Courbet! Quants de records a l'entorn d'aquest nom! 1919! Quants de records personals que no ens sabem estar d'evocar!

Per aquell temps la pintura començava a sol·licitar-nos amb passió. Frequentàvem assíduament el Cercle Artístic de Sant Lluc que vibrava encara, que coneixia una de les seves èpoques més brillants.

Tot just finida la guerra s'hi respirava un àcid cosmopolitisme del més picant regust. Desfilaven per aquelles sales els personatges exòtics més oposats: Un rus fred, impassible, matemàtic — *Pintor moderno* com ell s'anomenava en el cartell de les seves exposicions —, un rus misteriós que enraonava únicament amb la seva vivent antitesi; un negre pensionat pel Govern cubà turbulent, faceciós i susceptible que contestava els monosil·l·lats del rus, tallants com un estilet, amb amplexes riallades d'argent. Un francès emboscacat, pacifista i vegetarià, amb barba de fakir hindú. Un belga ros com raig de sol, atacat de malenconia aguda, que passejava la seva nostàlgia al costat d'un gos inenarrable. Un uruguaià immens, pelut i *bon enfant*. D'altres encara...

Els Courbet assistien també regularment a les classes del Cercle. Amb una creixent passió instintiva per Picasso i els cubistes que estimàvem sense comprendre, nou vinguts als medis artístics d'avantguarda, sentíem una profunda admiració ingènua pels membres de la dita Agrupació.

Per en Miró, aquell homenet de cara de poma, callat, reservat, tot ell passió continguda, que tancava les seves opinions amb pany i clau, sense que sospitéssim que ens unirien més tard llaços d'una fonda amistat derivada de la comunió d'idees. Sentíem una profunda admiració per en Ricart, el perfecte creador d'aquells boxos terriblement àcids, el boxista més saborosament modern de Catalunya, el nostre gravador més atent a tots els vents d'Europa; per l'Obiols, tot ell ponderació, en les seves obres i en les seves maneres; per l'Espinal, bellugadís com una fura inquieta; i, sobretot, per en Ràfols, qui dominava tothom amb la seva estatura, atrafegat, cordial, repartint

Retrat de la nena Montserrat Junoy (1923) per Josep-F. Ràfols. (Cl. Serra.)

encaixades per ací per allà, polemista lleial sempre, fins a l'extrem d'atorgar bel·ligerància a insolvents bo i discutint apassionadament amb ells com si d'eminències es tractés.

Allí coneguérem l'home i començàrem a estimar la seva obra.

L'home: Tothom el coneix. No cal descobrir-lo. Subratllem tan sols que en Ràfols — que se'ns permeti emprar una expressió excessivament casolana — és un tros de pa. En Ràfols és el prototipus de l'home bo, l'home bo per excel·lència, catòlic sincer, catòlic fervent, catòlic com desgraciadament no n'hi ha gaires a la nostra època, d'un catolicisme que és tota la tendresa, tota la dolcesa, tot l'inefable amor.

La seva obra: No som eclèctics. Guardem totes les nostres preferències artístiques per al cubisme que considerem la manera d'expressió més autènticament pictòrica de la nostra època. En recents articles que

han vist la llum damunt aquestes mateixes pàgines ho hem demostrat a bastament. Quan, però, hom ensopega amb obres com les d'en Ràfols, obres de pura sensibilitat, obres fetes amb el cor a la mà, hom oblida totes les teories per estimar-les sense condicions.

Estimem profundament els dibuixos d'en Ràfols. Dibuixos que són el pur reflex de la seva persona. Dibuixos dolços, d'inefable tendresa, sense preocupacions, nets d'apriorismes, dibuixos amables, l'amabilitat dels quals és únicament trencada per la cruesa de la línia, línia penetrant, aguda, incisiva, línia de la família d'aquella línia present en els dibuixos de Picasso que ens punxa la sensibilitat i ens arriba fins al moll dels ossos, línia dura de gravador característica de l'Escola dita de Vilanova, de la qual en Ràfols és un dels representants més autoritzats.

Abans, cal confessar-ho, les obres d'en Ràfols no eren exemptes de certa fredor. Ara, però, aquest defecte capital ha desaparegut totalment. La seva sensibilitat s'ha afinat prodigiosament i d'un quant temps ençà aquest artista ens lliura uns dibuixos, cada dia més intensos, on l'expressió anímica juga un rol de primer pla.

Recordem un retrat d'un petit pastor de Majano. Recordem un jardí animat per dues figures: en Ricart i en Torrents de Vilanova. Recordem, sobretot, el retrat de la nena Carme Maria Agudé, exposat darrerament a l'exhibició inaugural dels Establiments Maragall. Obres d'un caracterisme remarcable i d'una intensitat d'expressió corpenedora que les avaloren considerablement.

Josep-F. Ràfols, dibuixant, arquitecte, escriptor, home múltiple com els homes del Renaixement i que, com ells, ho fa tot bé, és, dintre el nostre món artístic, un dels artífexs de més prohibit, de més honradesa i de més sinceritat.

SEBASTIÀ GASCH.

Els quaderns de divulgació artística de la Gasetta de les Arts

Acaba de publicar-se el segon dels quaderns de divulgació artística que sota el títol general de «El tresor artístic de Catalunya» publica la nostra GASETA DE LES ARTS. Va dedicat a «Els Antics vidres catalans esmaltats», i ofereix una visió

completa de la riquesa de materials que hi ha escampats pel món d'aquesta producció catalana dels segles xv, xvi i xvii, interessants avui a tots els museus i col·leccions artístiques d'Europa i d'Amèrica, on han aconseguit aquestes humils peces ca-

J. F. RÀFOLS. — Pastor de Majano (1922). (Cl. Serra.)

talanes de vidre preus elevats a dotze i quinze mil francs l'exemplar.

Les trenta dues làmines que conté el quadern, perfectament tirades i gravades a la impremta López Llausàs, reproduïen altres tantes peces. Una d'elles ens dona en color la reproducció de la peça culminant de la Col·lecció Emili Cabot, avui al nostre Museu de la Ciutadella. Hi ha reproduïdes, ultra les obres més importants de la Col·lecció Cabot, exemplars dels Museus del Louvre, Societat Hispànica de Nova York, Victòria and Albert (Kensington), de Londres; Institut de València de Don Juan, de Madrid; Kunstgewerbe, de Berlín, i col·leccions Mateu (castell de Perelada), Alfons Macaya (Barcelona), Plandiura (Barcelona), comtessa de la Vall de Canet (Barcelona), Amatller (Barcelona), etcètera, etc.

Un text concís, que signa en Joaquim Folch i Torres, dona una idea dels coneixements que avui tenim, per la classificació i datació d'aquests vidres. Una primera part és dedicada a les notícies sobre existència de la indústria del vidre a Catalunya segons els documents i notícies i elogis que d'ells fan els geògrafs i viatgers antics i entre ells

un text curiosíssim de Tirso de Molina sobre la «Fira del vidre», que cada any celebraven al Born, el dia de Cap d'Any, els vidriers de la ciutat. Ve una altra part donant les bases de classificació dels vidres per la seva matèria ornamental. Aplicats fosos o riçats — Laticinis — Esmalts. Una tercera part dona idea de la importància dels vidres esmaltats i fa la història dels reculls primers i de les bases de la seva classificació com a catalans. Finalment, funda la datació de les peces i dona al final una Bibliografia dels vidres esmaltats catalans, que serà de gran utilitat.

Aquests quaderns de «El tesoro artístic de Catalunya», a prec de molts subscriptors de la GASETA DE LES ARTS, seran servits des d'ara per subscripció a domicili, al preu corrent. La venda en llibreria serà de més cost.

L'edició del primer quadern de «El tesoro artístic de Catalunya», dedicat a «El retaule dels Revenedors», està gairebé exhaurida. Ara està en premsa el tercer quadern, que serà dedicat a «La Seu de Barcelona». A la GASETA DE LES ARTS (Petritxol, 8) i a les Galeries d'Exposició es reben subscripcions.

Orígens del Renaixement Barceloní

(Continuació del número anterior.)

I àdhuc deixant per establert que les innovacions fetes circular pel mestre no representen altra cosa que els corrents generals que altre cop empenyien la destinació de l'art cap al formulisme clàssic, a en Viladomat li correspondria sempre el mèrit d'haver iniciat a Barcelona aquella virada universal.

A causa, potser, de la nostra decadència en lo polític i en lo cívic, en el seu dia no havíem tingut prou força per a provocar una renaixença local, derivada de les nostres arts de l'Edat Mitja, ni havíem tingut prou decisió per a seguir les petjades del Renaixement italià, com altres pobles havien fet. El cas és que, ni l'estil plateresc, brillantment iniciat un temps a Casa Gralla, ni l'estil dels palaus romans, aplicat per en Blay a la Diputació, varen arrelar en la ciutat nostra com varen arrelar en altres, a Palma de Mallorca per exemple. I enfangats després en la mansuetud d'un barroquisme sense fantasia i sense empena, més aviat beneït que foll, vàrem veure arribar el segle XVIII sense saber-nos desempellar de les misèries indígenes. Per arrencar-nos del llot en què vivíem, va caldre que vingués en Viladomat. Ensinistrat amb universals coneixements, fossin lliçons del Bibiena o estudis d'altres tractadistes, ell sols podia rependre les fórmules de l'escolasticisme llatí, abandonades per nosaltres a l'apuntar el segle XVII. Tota aquella centúria i bona part de la següent signifiquen temps perdut, lo mateix per al nostre despertar civil que per al nostre desvetllament artístic.

Per això és que en Viladomat fa en ocasions tot l'efecte d'un home providencial, i el seu obrador sembla un orient on apunti la indecisa llum de l'avenir. Allí tot comença altre cop a bellugar, a deixondir-se, després de la nit atterradora en què havien naufragat les nostres arts, tan

vigoroses en l'Edat Mitja. Perquè no havem de donar a l'oblit que així com s'havia perdut la brúixola de l'edificació decorativa, també s'havia perdut el cànon de la figura humana. I en el taller del mestre es torna, d'una manera o altra, a trobar tot lo perdut. Lo que es guanya per un cantó, en ciència perspectivista i en domini d'estils clàssics, es guanya, per l'altra, en coneixement del cos humà, en depuració i sentit de formes. No més cal que fem memòria de les figures o ridiculament primes o ridiculament gruixudes, ara contorsionades com epilèptiques, ara ondulants com dansarines, cobertes les unes amb draperies tempestuoses, engoldrapades les altres amb indumentàries espessíssimes, que es representen sovint en els quadres de devoció de fi del segle XVII o principis del XVIII, per a què es vegi de sobte la mutació operada per en Viladomat en la pintura de la imatge humana i en els habillatges de què apareix revestida. Una noció més exacta, més científica, de l'anatomia superficial i una comprensió més justa del plegat indumentari són aventatges que a l'acte es fan notar en les pintures del mestre.

S'estudiava l'acadèmia nua a l'obrador d'en Viladomat? Es difícil contestar rodonament a tal pregunta, ja que per testimoni escrit de l'època no ho sabem, com ho sabem, per exemple, de l'obrador d'en Manuel Tramullas. Però que les formes nues preocupaven al mestre i que en distintes ocasions va traduir-les notablement en les seves obres, és qüestió fora de dubte. Aquí estant els homes banyant-se en l'alegoria de l'«Estiu», amb forces que desseguit delaten l'observació del natural. Aquí estan també els dos dibuixos de figures nues, que per primera volta es reproduïen amb motiu del present estudi. El primer més que una agrupació de personatges, ens

J. F. RÀFOLS. — Retrat de la nena Maria Aguadé (1925). (Cl. Serra.)

ofereix la posa de dos models de distintes edats i condicions: un d'ells, dret i enèrgicament representat, és una especie de patriarca, tant pels anys com per la venerable robustesa; l'altre és un donzell que està mig agenollat a terra i amb la mà dreta sosté una corda, com a punt d'ésser sacrificat. Potser és l'estudi preparatori per a un «Sacrifici d'Abraham», que en algun paper del mestre ja es troba desenrotllat amb les circumstàncies que reclama aquella escena del Testament antic.

En l'altra *acadèmia* veiem un home jove com de trenta anys, ben musculat i ben fet, avançant la cama esquerra, sobre la qual descansa el pes del cos. Amb la testa una mica decantada, sembla que miri vagament al lluny i, mentre amb la mà dreta es senyala el pit, deixa penjar l'esquerra amb certa gràcia i com si signés a terra. En conjunt, la figura s'ens presenta virilment airosa i moguda amb sobrietat, igual que s'aparegués, que davallés, sortint al davant d'algú, amb mostres de bondat i distinció. Tal vegada l'*acadèmia* havia de servir per a la futura imatge d'un Crist ressucitat, a l'acte de presentar-se al deixeble incrèdul.

R. CASELLAS.

(Seguirà.)

El senyor Puig i Cadafalch

La premsa ha donat compte de la tornada a Barcelona del nostre estimat amic l'eminent arqueòleg don Josep Puig i Cadafalch, qui ve de donar un curs a la Universitat d'Harvard, als Estats Units d'Amèrica, i vàries conferències al Museu de Nova York.

El tema tractat en el curs, del qual vàrem donar el programa, és relatiu a l'arquitectura romànica catalana, especialment en la part dels orígens que afecta a l'estudi de tot el romànic d'Europa.

L'il·lustre arqueòleg ha vist la seva aula plena d'un públic distingit format per arqueòlegs, professors i directors i conservadors dels museus americans que, a més dels alumnes de la Universitat d'Harvard, han seguit el seu curs.

De tornada a París, el senyor Puig i Cadafalch ha donat el darrer cop d'ull a les proves del seu llibre en el qual es resumen les lliçons donades a la Sorbona de París en el curs del 1924-25.

Benvingut sia l'il·lustre home d'estudi. A la seva esposa, qui ha acompanyat al Sr. Puig i Cadafalch en el seu viatge, donem també la nostra benvinguda.

J. F. RÀFOLS. — Estudi de figura (1922). (Cl. Serra.)

Els Monuments històrics de Barcelona

Donem a continuació traduïda la comunicació adreçada al Sr. Alcalde de la ciutat pel Director del Servei de Conservació de Monuments de la Diputació de Barcelona, amb la prèvia aprovació de la Comissió Provincial Permanent:

«Excm. Sr.:

Caldria que l'Ajuntament de Barcelona realitzés d'una manera metòdica i continuada la restauració dels monuments històrics de la ciutat. En certs casos n'hi haurà prou amb curar del propi monument; en altres convindrà, demés, resoldre problemes d'urbanització per posar en valor el lloc on es troben situats els antics monuments.

Pertoca als municipis curar de la restauració dels monuments ciutadans. Són, aquests, testimoni de

la història de la ciutat, el seu ornament i atractiu, motiu de dignificació i patriotisme.

Entre els treballs més notables realitzats a Espanya pels Ajuntaments per tal de millorar la situació d'antics monuments, cal esmentar-ne alguns de singular importància. L'Ajuntament de València va restaurar les torres i porta de Serranos, fortificació del segle xv. L'Ajuntament de Saragossa ha restaurat la Llotja, construïda en el segle xvi. L'Ajuntament de Madrid ha traçat la via nova de Reforma a base de respectar l'església de Sant Josep i la petita capella del carrer Caballero de Gràcia, obra neoclàssica de Villanueva. Suara, l'Ajuntament de Segòvia ha inventariat els edificis d'interès artístic de la ciutat, en els

quals no permet l'execució d'obres sense autorització i compliment de certes condicions.

Esmentats aquests exemples, poc direm de l'estranger (Roma, Venècia,

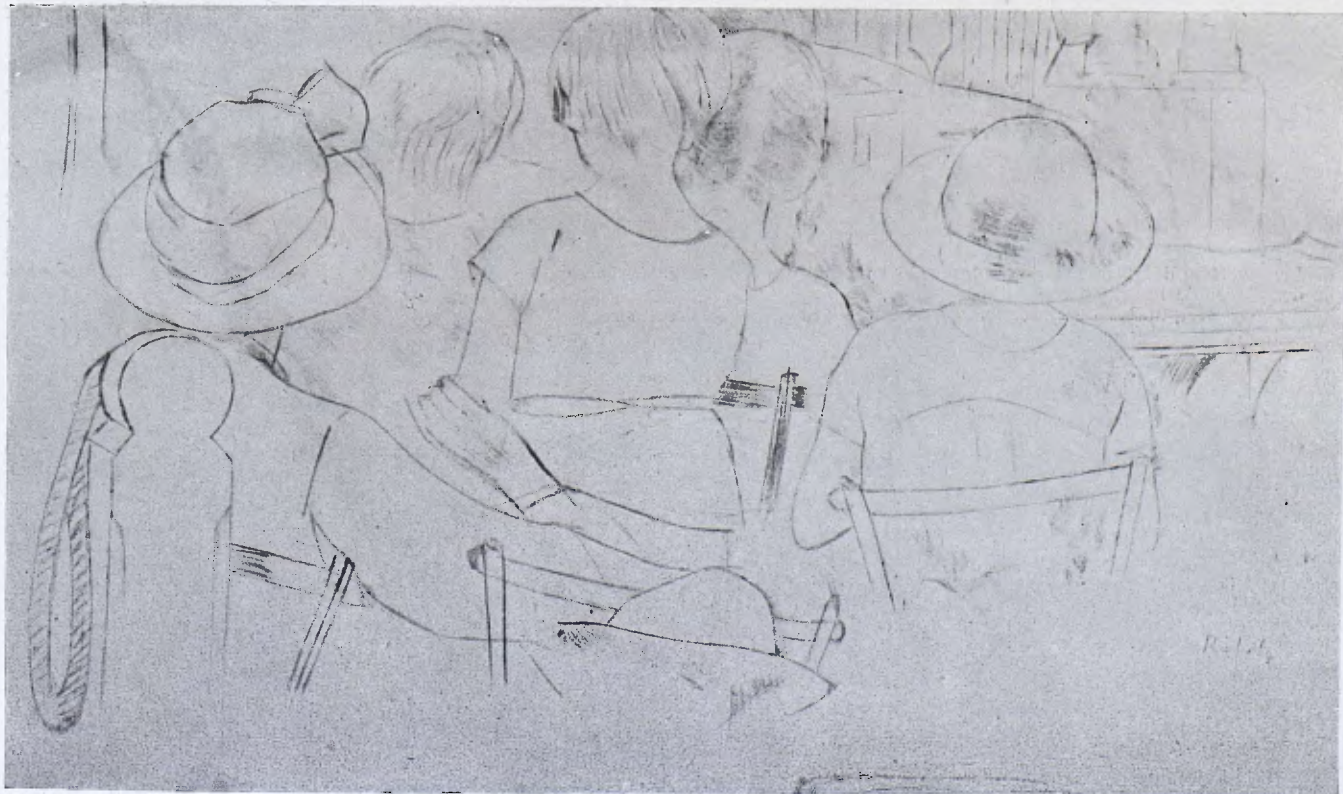
Bruges i Nuremberg), on de tan bells se'n troben. Exposarem solament, referint-nos a altres països, que, el 1911, l'Ajuntament de París va crear una Comissió per a revisar les noves alineacions projectades en quant tenien relació amb antics monuments. De l'estudi fet resulta la variació de trenta tres alineacions que perjudicaven aspectes monumentals o pintorescos, de quaranta dues per salvar edificis antics, d'interès, amenaçats de destrucció, i de setanta amb el fi de posar en valor construccions antigues.

L'Estatut Municipal vigent reconeix com un deure dels Ajuntaments la protecció de les antigues construccions artístiques. El Reglament d'Obres, Serveis i Béns municipals, promulgat per Reial decret de 14 de juliol de 1924, conté les disposicions següents (articles 101 a 104):

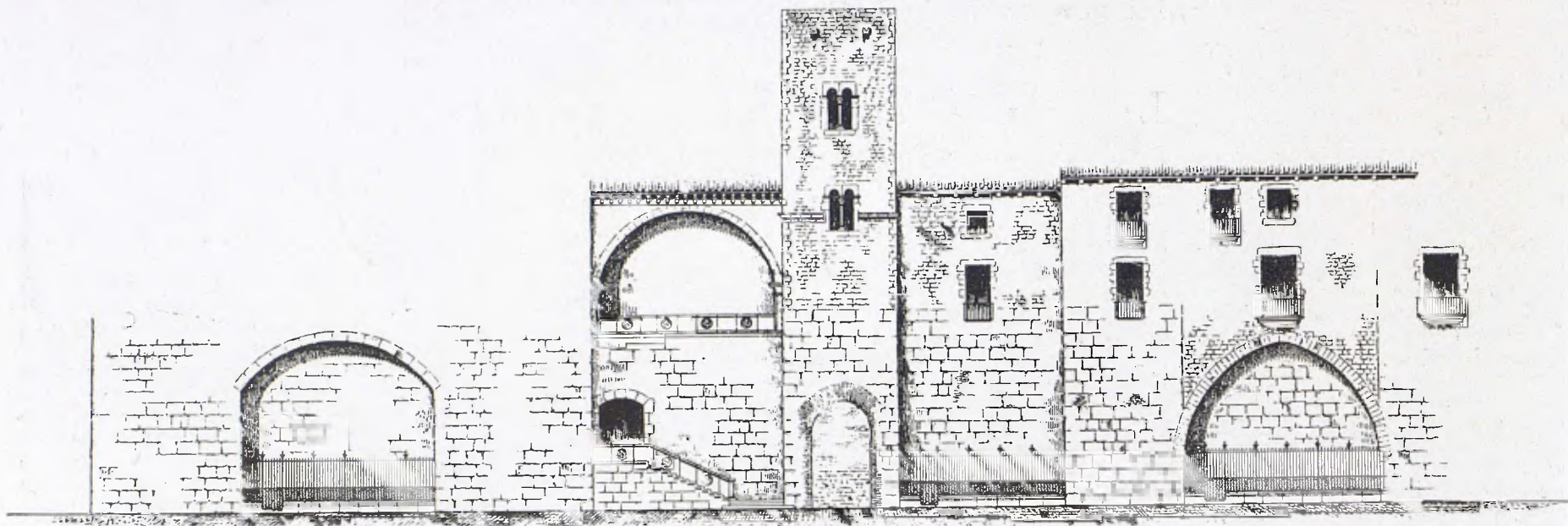
«Es obligació dels ajuntaments vetllar per la conservació dels monuments artístics i històrics, ja siguin propietat dels municipis, ja ho siguin d'altres corporacions o de particulars.

Els ajuntaments podran impedir la demolició dels monuments artístics i històrics, i les obres de reparació que n'alterin l'estil arquitectònic. Solament es consentirà la consolidació d'elements constructius i la restauració dels artístics i decoratius.

Els ajuntaments podran arribar

J. F. RÀFOLS. — Llotja de Gire a Florència (1922). (Cl. Serra.)

Alçat del projecte de restauració i urbanització de la muralla romana de Barcelona.

a l'expropiació forçosa d'aquells monuments històrics que llurs propietaris vulguin aterrar, pagant només, en aquest cas, el preu del terreny i edificació, sense cap sobrepreu per la condició d'artístic o històric.

Els projectes d'engrandiment, extensió o reforma interior de poblacions que afectin edificis artístics o històrics, hauran de respectar-los en llur traçat.»

Barcelona té abandonats els monuments històrics. Per a demostrar-ho n'hi haurà prou amb una senzilla relació d'aquells que amb preferència mereixen l'atenció ciutadana:

— Muralla romana del carrer de Basea (segle III). Torre romànica (segle XIII). — Obres de restauració.

— Torres romanes de la plaça Nova. — Treure els dipòsits d'aigua adherits.

— Església de Sant Pau del Camp (segle XII). — Urbanització dels encontorns. Canviar de lloc la rectoria.

— Absis romànic de Sant Llúter (segle XIII). — Solució perquè sigui visible.

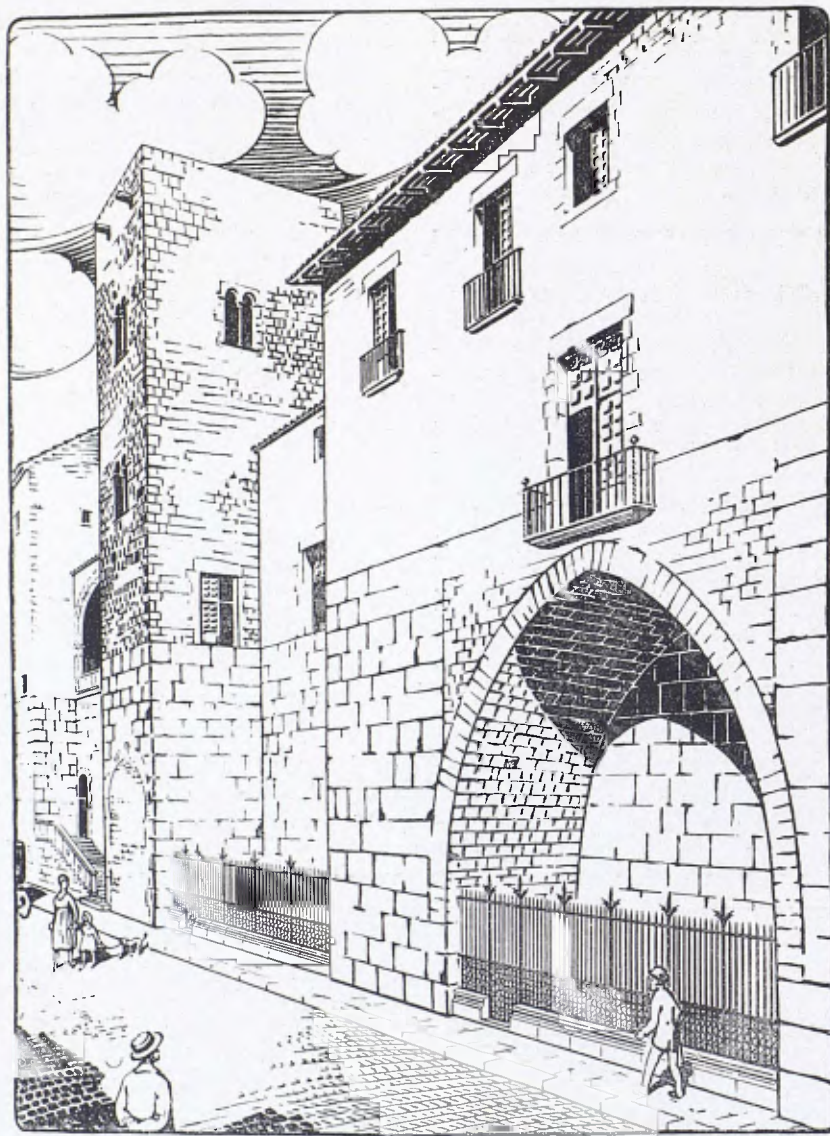
— Església reial de Santa Agueda (segle XIV). — Expropiació de cases adherides i restauració exterior. Construcció d'edificis pròxims apropiats.

— Dreçanes. — Isolament i restauració.

— Cases senyorials dels carrers de Mercaders, Montcada i Bisbe (segles XV i XVI). — Adquisició i restauració.

— Hospital de Santa Creu i Casa de Convalescència (segles XV-XVII). — Isolament, urbanització dels encontorns i restauració.

— Església de la Ciutadella (segle XVIII). — Restauració exterior i interior.

Perspectiva del projecte de restauració i urbanització de la muralla romana del carrer de Basea, presentat pel Servei de Conservació de Monuments de la Diputació de Barcelona (J. Martorell, arquitecte Director).

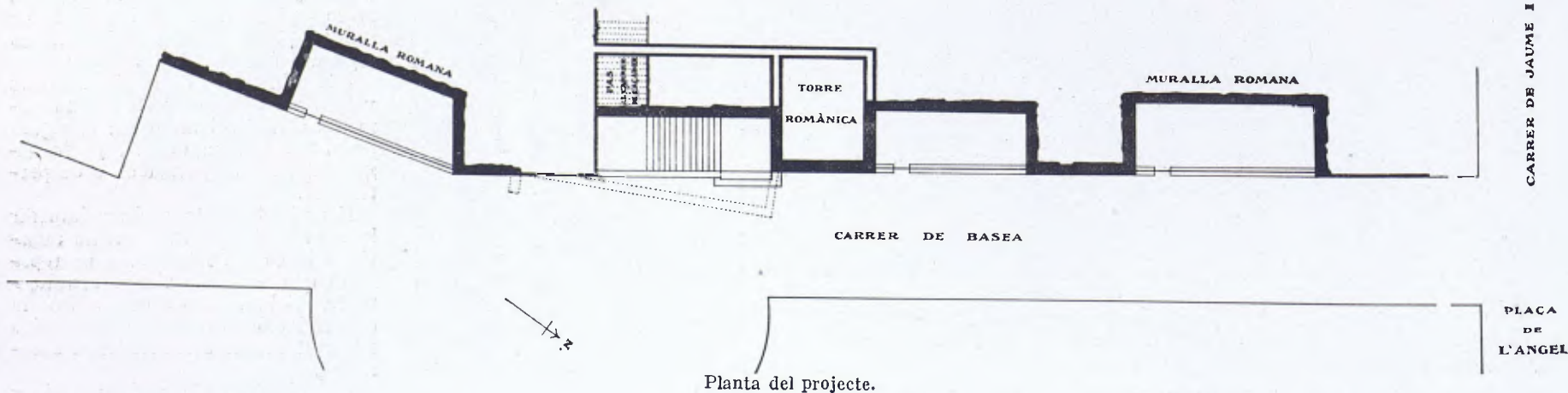
— Església de l'Hospital militar. Cúpula pintada per Flaugier (segle XVII). — Isolament i urbanització dels encontorns.

En primer terme el Municipi hauria de fixar singularment l'atenció en la muralla romana del carrer de Basea, un dels conjunts monumentals més importants de Barcelona.

Mutilada, amagada en part encara, per restes d'altres construccions i arrebossats, existeix allí un mur imponent que s'estén des de prop del carrer de Jaume I fins a la baixada de Caçador, en una longitud d'uns setanta metres. Cinc cossos rectangulars ressalten del pla general del mur. Damunt d'un d'aquells cossos s'alça una torre del segle XIII, amb finestres partits, constituint un conjunt d'arquitectura civil romànica, únic a Barcelona. Una volta gòtica del segle XV cobreix l'espai comprès entre dues de les torres romanes. Arqueològicament són importantíssimes aquestes construccions. La massa general és ben segur de l'època esmentada; però de l'estudi detingut del problema podria deduir-se l'existència de parts pertanyents a les civilitzacions visigòtica i musulmana.

L'estat en què es troben avui aquestes construccions és verament trist. Segles d'història i l'esperit utilitari les han malmeses en gran manera. Cal realitzar-hi treballs seriosos de restauració, amb el major respecte de les valors arqueològiques.

Per a satisfer l'obligació, pròpia del municipi, de protegir el patrimoni artístic ciutadà, cal principalment que l'Ajuntament tingui la voluntat de realitzar-ho. Per a la ciutat de Barcelona, qual pressupost és de milions, el cost dels treballs

Planta del projecte.

que exigeixen els seus monuments és relativament insignificant.

L'adquisició i restauració de la casa de l'Ardiaca; l'acord de treure les barraques adherides als murs de l'església de Santa Maria, són fets demostratius de quant pot fer el Municipi a favor dels monuments ciutadans.

Aquesta Direcció considera un deure cridar l'atenció de l'Ajuntament respecte a l'estat de bona part dels monuments històrics de la ciutat i està disposada a contribuir a resoldre la defectuosa situació en què es troben, en quant l'Ajuntament jutgi convenient. Relativament a la muralla romana acompanya un avantprojecte i un pressupost de restauració.

Barcelona, 15 de maig de 1926.

L'Arquitecte-Director del Servei,
JERONI MARTORELL.»

L'escultor Reynés ha mort

Ha mort el notable escultor Reynés, autor d'assenyalades obres d'escultura, i entre elles, una de les més populars de Barcelona, que és el gerro decoratiu dels infants, al Parc de la Ciutadella.

D'aquest eminent artista que desapareix parlarem extensament en el nostre vinent número, reproduint algunes de les seves obres.

Descansi en pau l'il·lustre finat i rebin els seus la prova del nostre condol.

Un llibre del pintor Carles

El pintor Domènec Carles ha escrit un llibre —dèiem en un dels nostres noticiaris de fa dies— i el llibre no sortia. Recull d'anècdotes i comentaris sobre artistes i coses d'art; temes on es desplega el civisme i el sentit comú del nostre pintor. Desitjàvem veure'l imprès, perquè alguns fragments que coneixíem ens el feien altament interessant, i inauguraven, d'altra part, en la nostra bibliografia una literatura saborosa que potser trobaria seguidors entre els artistes... Però en Carles no publicava el llibre.

Ara, però, el publicarà. A trossos dins la nostra GASETA anirà apareixent i qui sap si això l'animarà a reunir els trossos en un volum. Avui inaugurarem aquesta publicació que a precés nostres ens ha concedit, i estem segurs que la prosa agitada i incisiva del nostre amic serà agradósament llegida pels lectors de la nostra publicació.

Tot el llibre són impressions i comentaris sobre anècdotes de la vida artística, i totes elles vibren d'un realisme i d'un normalisme agut i interessant. La impressió rebuda davant els mestres de la pintura, el seu record personal, croquis de la vida de París, moments de la vida artística barcelonina, comentaris espiritualíssims sobre el moment passatger,

Els restes de construccions medievals existents damunt la muralla romana del carrer de Basea.

records de viatges a Roma, a Nàpols, a Venècia, a Alemanya, a França; notes sobre les nostres col·leccions i comentaris sobre els nostres artistes. En fi, un llibre animat d'actualitat i de pensaments sobre homes, obres i coses diverses; de Picasso a Fra Angèlic, de Velàzquez a Meunier, en Mir i en Nonell, etcètera, etc.

Millor que un comentari, donarà idea del que és el llibre el sumari dels seus capítols, que reproduïm a continuació:

L'ombra de Corol. — *En Picasso em fa el retrat.* — *L'evolució del gust de Madame X.* — *El model de Renoir.* — *A propòsit de Cézanne.* — *Els estrangers de París.* — *Em proposen crear una escola.* — *El cafè Nepler.* — *L'Inglada i l'extrem Orient.* — *Escola de Badalona.* — *Un grec i el «Papitu» dels bons temps.* — *L'arquitectura dels Estats Units.* — *La dona i les modes.* — *El taller d'en Meunier a Anvers.* — *En Mir visita a en Nonell.* — *Còpies al Louvre.* — *En Nogués, gran home.* — *El mar-*

Un pany de la muralla romana amb la torre sortint.

xant Sayol. — *Un Greco a can Plan-diura.* — *Regoyos i el seu temps.* — *El Museu de Nàpols.* — *La Villa Adriana.* — *Records de Roma.* — *Berlin és un jardí.* — *Els alemanys s'hi fixen.* — *Fra Angèlic Unic.* — *Velàzquez a Roma.* — *El Greco passa a Barcelona.* — *Venècia acadèmica.* — *Per Rubens Dresde.*

Heu's aquí uns capítols del llibre:

En Picasso em fa el retrat

Demà al matí, em digué en Picasso, passeu pel taller i faré el vostre retrat. A les onze, hora convinguda jo entrava al taller d'en Picasso. Constava el taller de dues cambres del seu domicili particular del carrer de La Boetie, esplèndid estudi, gran, ben orientat, amb dos balcons sobre el carrer. Jo ja l'havia visitat altres vegades i sempre m'havia fet la mateixa impressió desconcertant. El taller era ple, quasi atapeït d'objectes diversos barrejats amb un desordre esfereïdor. A París, ciutat de la bella ordenació, una de les ciutats importants més ordenades del món, que ha aconseguit equilibrar la relació d'uns edificis amb altres, aquest taller d'en Picasso sorprenia i era una demostració dels gustos nòmades del pintor. Teles amb bastidor, teles enrotllades, bastidors sense tela, mares, escultures d'art negre, mobles estranys, ni antics ni moderns, com de guardarroba, d'un caràcter indefinit. Recordo una banquetta de llistons rodons i negres amb respall circular vorejat de passamaneria amb *madroños* i que en Picasso dibuixà molt sovint en els seus retrats. També una cadira de braços folrada amb punt de canamàs d'un gust fort i barbre. Per les parets les pintures eren: un paisatge de Corot, dos d'en Rousseau dit *el douanier*, un retrat de dona i una composició al·legòrica; les nacions festejant l'arribada d'un personatge, amb un fons de banderes que llavors, l'any 1920, acabada la gran guerra, semblava d'actualitat per tal que s'hi trobaven representades gairebé totes les potències europees. També una aquarel·la d'en Cézanne i Picasso, molts Picasso. Teles cubistes i altres que no ho eren, estudis magnífics, singularment un retrat de dona i unes mans que tenien tota la finesa de la bona pintura italiana. Llavors vaig recordar-me que un pintor suec em sostenia, un dia, que en Picasso era italià.—No cal sinó

veure aquests dibuixos, em deia, mostrant-me un de molts italianitzants, i a més el seu nom. — Jo vaig contestar-li que era malaguany, andalús i espanyol, li vaig retreure altres dibuixos i el seu primer nom de Ruiz. Convinguérem que era mig espanyol descendent de Zurbaran i mig italià descendent de Pietro de la Francesca, passant naturalment per... (aquí el lector suposi les personalitats que cregui convenient, que seran més com més conegui en extensió l'obra d'en Picasso) i és que en aquest estupend segle en que vivim potser la única manera d'ésser original consisteix a tenir la força d'haver passat per tothom. Aquesta és la gràcia i el poder del gran Picasso.

En el seu taller hi havia aquell dia els músics Erick Satie i l'Strawinsky, el primer s'en anava, el segon posava per un retrat; el de Erick Satie acabava de firmar-lo en Picasso. Era un dibuix de línies seques, dures, però d'una gran semblança. — «Estó es lo de menos» —. Va dir en Picasso; l'Erick Satie repetí el mateix i jo per no insistir vaig dir que realment, que un retrat s'assemblés a l'original no era pas cap inconvenient.

Jo no tenia cap idea del talent del músic Erick Satie, sabia el seu prestigi i la seva fama d'innovador de ja feia molts anys. El seu «Estudi en forma de pera» amb l'anotació de «pas trop cuit» no s'oblida fàcilment; també En Miquel Utrillo m'en havia ensenyat un curiós retrat d'en Casas fet feia molts anys quan tots dos eren joves. Jo hauria volgut preguntar moltes coses a l'Erick Satie, però no podia ésser i vaig limitar-me a unes paraules de compliment. Durant aquest temps Strawinsky «posava» molt seriosament. En Picasso li deia que podia enraonar però ell semblava témer que parlant descompondria la «pose». L'Strawinsky aquells dies era l'home del dia, a l'Òpera es representaven cada nit la Petrouchka, l'Ocell de Foc i altres ballets. Jo vaig suposar que Strawinsky tindria trenta cinc o trenta-set anys i si no arribo a saber qui era l'hauria pres a la lleugera per un d'aquests homes elegants que es troven a can Cook a l'oficina de París o de Londres. Al mateix temps em semblà que podia atribuir-se-li la fesomia característica dels jueus. En Picasso dibuixava; jo no veia el seu treball, però sentia com ratllava d'una manera tremenda el dibuix. El seu llapis diríeu que s'enfonsava en el taulell travessant el paper. Jo esperava tanda, llegint en un recó. En Picasso digué — «esto parece una barbería; ahora termino con ese y voy por el tuyo» —. Al cap de pocs moments el retrat de Strawinsky estava acabat al temps que jo li deia

les grans admiracions que havia despertat a casa nostra. El retrat de Strawinsky era un manyoc de les seves faccions, tot era colossal, el nas, els ulls, la boca i el silló, el terrible sillonet de llistons rodons i llustrosos. Strawinsky deia sorprès «Très interessant» — que és el que es diu a París i a tot arreu del món per no comprometre's.

I, m'arribà el torn. El llapis cruel i premiós martiritzava el paper novament. En Picasso em mirava amb la seva mirada fixa, penetrant, hipnòtica. Jo em preguntava quina orientació pendria el meu retrat. Tendència Ingres? No, les ratlles eren massa vives, eren contundents; tendència elefantiàtica, que era la iniciada per Picasso en aquella època? Així m'ho feia creure el retrat adés acabat de Strawinsky. Jo en recordava un que del gran músic en publicà *La Publicidad* l'any 1916, realitzat amb una gran simplicitat de línies quasi geomètriques que en aquells moments podia computar d'una gran semblança. Aquell va ésser el retrat d'un home elegant i distingit, el d'avui, no, el d'avui era d'un caràcter cruel així com del jueu Shilok.

Amb aquestes consideracions, jo restava immòbil, tant, que en Picasso m'agraí la formalitat de model. El dibuix estava llest. Amb pocs moments damunt d'un paper blanc per obra i gràcia d'aquesta cosa maravillosa que és el talent de l'home apareixia un dibuix reflex meu d'una manera tan viva i tan natural que era com un doblement de la meua persona.

El model de Renoir

Un dia un dels tants models de l'Acadèmia em digué que als matins «posava» per Renoir. Qui coneix els costums del món artístic de París, sab la importància dels models en la vida dels pintors, la veritable camaraderia que s'estableix entre aquestes noies que podrien dir coses molt divertides de la vida anecdòtica

dels pintors i escultors de París. Em refereixo als models d'ofici, a la bona Mlle. Manzi, per exemple, que «posava» vestida de monja i que cansada de mudar-se el vestit a l'entrada i sortida de la classe, resolgué de venir ja vestida de monja i anar quasi sempre amb aquestes santes robes. Perquè a París els models d'ofici es porten el vestit de sa propietat, i així hi ha les cèlebres manoles de Batignoles i uns Hamlets de guardarroba i posa estudiada que han estat fusellades per mig París. No parlem dels models d'ocasió, els que sols cerquen els aventatges d'una col·locació semblant a les que poden obtenir mitjançant els anuncis de certs diaris. Entre els veritables models d'ofici de París n'hi ha que han tingut una personalitat interessant. Així Madame Suzanne Valadon qui va «posar» per algunes obres de Manet i que ha arribat ella mateixa a pintar coses notables.

Jo vaig encarregar al model de Renoir, de dir al gran home que un pintor de Barcelona voldria tenir l'honor de saludar-lo i visitar el seu taller. El model em digué al dia següent que Renoir tindria molt gust en rebre la meua visita. A les onze seria al taller, avans anava al Bosc de Bolonya a fer un passeig a cavall. Però, és possible? li diguí jo, Renoir és gaire bé impedit. No, Renoir era jove encara, però llavors aclarirem l'error. Hi havien dos Renoir com hi han a França cent mil Durand, i vaig sortir de la situació de la manera més correcta possible. Però, la model també havia posat per August Renoir i va entestar-se a conseguir-me una entrevista amb el vellet venerable en un dels seus viatges que feia de tard en tard deixant Cannes per venir a París.

Per aquells temps s'estrenava a l'Òpera un ballet rus d'en Picasso i no podíem faltar-hi. Jo fui invitat a la llotja d'una família amiga. Volgué una casualitat afortunada per mi que just a la llotja del costat fos ocupada per un vellet que fàcilment reconeguí: era Renoir. L'acompanyaven algunes persones els posats i habillaments de les quals eren propis de gent que viuen al camp i han perdut l'esma ciutadana. El pobre vellet em causà una profunda pena, tenia uns ulls ensorrats que es veien brillar com l'aigua d'un pou molt fondo, un posat d'encongiment i una dificultat extrema en moure's. Les mans retortes com sarments, perdudes per sempre. Jo havia llegit que Renoir era un gran amant de la música; la seva admiració per Wagner, l'havia portat a Nàpols a fer el retrat del gran músic, però, aquella nit el seu estat immovible no deixava traslluir cap entusiasme pel que veia i sentia. Jo vaig tenir la completa sensació que aquell home era ja molt enllà en el camí de l'altre vida. Jo no podia avenir-me que aquell fos l'home creador d'una obra tan admirable de tres o quatre mil teles on tot és vida, joia i optimisme. Ja no desitjava visitar a Renoir, ja no volia encarar-me amb l'espectre dolorós del que havia estat el Renoir d'altre temps quan les belles teles que va pintar als quaranta anys apareixien fresques i espontànies per obra i gràcia del seu pinzell meravellós.

Passats alguns mesos jo era a Barcelona i els diaris de tot el món portaren la mort de Renoir. En Romà Jori, que era el director de *La Publicidad*, va dir-me que escrivié quelcom sobre el gran pintor; llavors vaig publicar unes ratlles. En Xenius va dir-me que les havia llegit i em digué que li semblaven justes i dignes.

A Carles
1917

El pintor Domènec Carles. Retrat al llapis per Picasso.

Jo que admiraba el talent d'Eugeni d'Ors en vaig tenir profunda satisfacció. Deien així:

«Ha mort Renoir el gran pintor. Guardem per Renoir tan sols l'admiració o bé la indiferència. Tinguem la virtut de no fer comparacions ni assajar crítiques. Tot això no és res i fàcilment ho oblidarem davant una de les seves obres. Aquí la nostra admiració es desbordarà. La joventut, la joia d'aquesta pintura fresca, espontània i graciosa ho redimeix tot. A qui no agradi l'obra de Renoir per aquestes condicions i n'ambicioni d'altres, estarà en el cas d'aquell que en assaborir una fruita sent desitjos d'una altre distinta. Per aquestes ànimes ambicioses no va pintar Renoir.»

D. CARLES.

LES EXPOSICIONS

Galeria Dalmau. — Després del seu triomf a París, en Joan Colom exposa a can Dalmau una sèrie d'obres que li han valgut un nou succés a Barcelona, car sota els quadres hi fan pampellugues els rètols dels «adquirits». Uns quants admiradors han obsequiat a l'artista amb una festa musical íntima.

Felicitem a Joan Colom i fem nostre el seu èxit a la capital de França i l'honor de l'ingrés d'una obra seva, al Luxemburg, adquirida pel govern francès.

Galeria Laietanes. — Es presenta una nova agrupació artística sota el nom d'Associació d'Art. Exposició nodrida, plena de fervor, on s'endevina joventut. Els noms del catàleg ho diuen. Entre ells, varies pintores que vénen a augmentar l'estol gentil de les artistes catalanes de la plàstica.

El conjunt de l'exhibició produeix una agraosa sensació de bona febre i d'ansies de fer coses. Algunes apareixen ja fetes, més enllà de les promences.

Ens plau d'anotar els noms dels expositors, alguns dels quals és ben segur que comptaran en el nostre món artístic: J. Amat, J. Barrenechea, M. Camps Vicens, Teresa Condeminas, C. Davalillo, Teresa Fàbregas, R. Fàbregas i Fàbregas, F. Galofre Suris, Ll. Garcia Oliver,

RENOIR. — Testa d'infant.

Guillemina Gómez, R. Guille Soler, J. Juez (Xirinius), C. Martínez Tarrasó, Lola Masallés, A. Ribas Ribas, M. Rocamora, R. Sancho, Josepa Serravinyals, J. Soler, R. Tàrraga, M. Valls, M. Vilatobà, pintors, i els escultors J. Cardellà, C. Fàbregas, M. Martí Cabrer i J. Torres González. En les arts aplicades hi ha Ramon Aulina (orfebre), J. Cardellà (arqueter) i Teresa Fàbregas (cuirs).
Saludem a la nova entitat al presentar-se a la vida artística catalana, amb la nostra afectuosa benvinguda.

A les mateixes Galeries hi ha oberta una bella exposició de pintura antiga de la col·lecció formada per en J. Valenciano. Obres de caràcter decoratiu, distingidíssimes, alternen amb bells troços de pintura. Hi figuren obres d'escola espanyola — Madrid (segle XIX) i Sevilla —, francesa del XVIII, italiana del XVI, alemanya del XIX, un quadre signat Lucas, un apunt de C. Haes i un paisatge de Vermeillet.

L'exhibició mareix l'atenció dels amateurs.

Sala Parés. — Exposa el conegut pintor D. Modest Teixidor una sèrie de retrats i quadres sobre temes de paisatge. L'anomenada del senyor Teixidor, conegudíssim del públic barceloní, ens relleva de judicar la seva pintura, de fa temps judicada,

QUADERNS DE DIVULGACIÓ ARTÍSTICA DE LA GASETA DE LES ARTS

DIRECTOR: JOAQUIM FOLCH I TORRES

EL TRESOR ARTÍSTIC DE CATALUNYA

Ha sortit el primer quadern dedicat a

El Retaule dels Revenedors

Ha sortit el segon quadern

Els antics vidres catalans esmaltats

Formaran aquests quaderns, en sèries, un veritable catàleg artístic monumental de Catalunya

Subscripcions a la col·lecció "GASETA DE LES ARTS"

EDITORIAL POLÍGLOTA. — PETRITXOL, 8

que li ha guanyat els prestigis amb què compta dins un sector important del públic de Barcelona aficionat a les coses d'art.

Exposa aquarel·les i un estudi arquitectònic de Pavia el senyor D. F. Aznar. Pintura d'altres temps, correctíssimes, les aquarel·les d'Ità-

lia del expositor ens porten un record agradós del postfortunyisme.

El pintor J. Barreira exposa una sèrie de pintures dins les característiques de la moderna escola castellana, i en les quals es reflexen les influències dels mestres d'aquesta en la generació darrera.

El Sr. Martí Torrens exposa una sèrie de retrats a l'aquarel·la, on el procediment lluita per les semblances amb heroic esforç.

Galeries Areñas. — Exposa a les Galeries Areñas el pintor mossèn Gelabert una sèrie de paisatges. Pintura robusta, aquest artista sembla atret per les visions d'en Joaquim Mir, i la seva manera tracta d'acostar-se al bon model que és el genial artista. No sempre passa això, però en l'obra de mossèn Gelabert, el qual a estones, encarrant-se amb la realitat, diu amb una mena de barboteig sumptuós el que veu del paisatge.

Barboteig hem dit, i cal advertir que el barboteig no és una condició bona. En pintura la claretat i la decisió són mitja vida, i mossèn Gelabert, en qui es revela un temperament, farà bé de penetrar les causes de la realitat i dir-les sense barboteigs; que si això lograva, la bona febre i la robustesa que s'endevinen en el seu art farien el que hi manca per a comptar el seu nom entre els dels nostres bons pintors.

GASETA DE LES ARTS

EDITORIAL POLÍGLOTA. — Petrítxol, 8. — BARCELONA
Apareix quinzenalment

Subscripció: Barcelona..... 2 ptes. al mes
Península i Amèrica 30 » l'any
Altres països..... 36 » »
Número solt: De l'any corrent Ptes. 1'25
» anterior » 2

GUIA DE LES ARTS I DELS ARTISTES

Pintors

BAIXERAS, DIONÍS CASP, 46.
BENET, RAFAEL MUNTANER, 1, 2.ª, 1.ª
BIOSCA, JOAQUIM DIPUTACIÓ, 310.
CAMINS, JOSEP MALLORCA, 282.
CAPMANY, RAMON ESCUDELLERS, 8, TALLER.
CARLES, D. CASP, 56.
COLOM, JOAN CLARÍS, 99.
DURAN CAMPS, R. DIAGONAL, 335, TALLER.
ESPINAL, M. A. PROVENÇA, 362.
FERRATER, ANTONI DE. TRAVESSERA, 120, S. G.
JUNYENT, OLAGUER Bonavista, 22.
MALLOL, IGNASI P. CLARÍS.—OLOT.
MAS I FONDEVILA, A. ... CLARÍS, 30, 3.ª
MASVILA, F. Pg. S. JOAN, 133. ESTUDI
MESTRES, FÈLIX DIPUTACIÓ, 289, 1.ª
RAURICH, NICOLAU BARCELONA, 24 (SARRIÀ)
RINCON, VICENTS PETRITXOL, 14.

Pintors de retaules

SABATÉ PASTOR, BON.ª PLAÇA LETAMENDI, 34.

Diapositives d'art per a projecció

COL·LECCIONS AESLA... ALDANA, 3, ENT.

Dibuixant de publicitat

VALENTINES, ISIDRE... R. Castellar, 22 TARRAGONA.

Dibuixants-pintors

CARDUNETS, ALEXANDRE DIPUTACIÓ, 235, 2.ª, 1.ª

Escultors

CLARASÓ, ENRIC GRANADOS, TORRA SANT FRANCESC (SARRIÀ).
LLIMONA, JOSEP DIAGONAL, 410.
MARÉS, FREDERIC MALLORCA, 184, INTERIOR
MARTORELL, SALVADOR ENRIC GRANADOS, 120.
OTERO, JAUME ARAGÓ, 329.
VILADOMAT I MASSANES, JOSEP SARDANYOLA.

Decoració

LENA, S. A. PL. ANTONI LOPEZ, 15, 3.ª, 2.ª

Decoradors

BADRINAS, A. NEPTÚ, 2 (GRÀCIA).
CASA «ARTS» SALMERON, 6 i 8.
LLONGUERAS, JAUME .. RDA. S PERE, 36, 3.ª, 1.ª
MARCO, SANTIAGO ARAGÓ, 280.
PALAU, JOSEP MALLORCA, 313.
PARCERISAS I C.ª E. GRANADOS, 90
RIGOL, RAMON ROSSELLÓ, 168.

Projectistes de jardins

LLIMONA IBENET, RAFAEL BALMES, 19, 2.ª, 2.ª
RIGOL ARTUR PL. TETUÁN, 18, TENDA.

Acadèmies de dibuix i pintura

BAIXAS Pl, 1, 1.ª

Llibreries d'art

EDITORIAL POLÍGLOTA PETRITXOL, 8.

Editors de llibres d'art

EDITORIAL MONTAÑO-
LA, S. A. PL. CATALUNYA, 9.

Reportatges d'art

SERRA, FRANCESC SALMERON, 156, 2.ª

Efectes de dibuix i pintura

TEXIDOR, MODEST RBLA. CATALUNYA, 89.
TEXIDOR, VÍDUA E. ... RONDA SANT PERE, 16.

Antiquaris

COSTACARVAJAL CALL, 28, PRAL.
ESCLASANS, MARIA PIETAT, 10 DAR.ª CATED.
GALERIA MONTLLOR... FRENERIA, 5. » »
QUER FARRÉS, FR.º ... PALLA, 27.
VALENCIANO, J. CORRIBIA, 2.

Catifes (Manufactura)

AYMAT, TOMÀS RIUS I TAULET, 21 (SANT CUGAT DEL VALLÈS).
GALÍ, F. (Agent de A. Tronc. París) P. DE GRÀCIA, 59, ENT., 2.ª

Ceràmica d'art

GUARDIOLA, JOSEP MOZART, 6, 1.ª, 2.ª

Construcció i decoració

BASTÚS, QUERALTÓ I C.ª. STA. ELENA, 4 i 6.

Constructors d'obres

OLIVA MALLOL RDA. S. PERE, 48, 2.ª, 2.ª
CONSTRUCCIONS TEKTON. VIA LAIETANA, 40, ENT.

Ebenistes

BUSQUETS, JOAN P. GRÀCIA, 36.
HOMAR, G. CANUDA, 4.
ORRI, FREDERIC ATRIBAU, 226.
REIG I BERNET, LLUÍS... ENRIC GRANADOS, 21.
VAYREDA, RAIMOND... BORRELL I DIPUTACIÓ, 111

Escultors decoradors

SOLER, FRANCESC ATRIBAU, 224 INTERIOR.

Escultura religiosa

CAMPS ARNAU, J. M.ª .. MONTSENY, 77 (GRÀCIA).

Fusteries artístiques

CASAS, VÍDUA DE F. ... DIPUTACIÓ, 119-121.
TARRAGÓ, ENRIC..... CONSELL DE CENT, 283.

Galeries d'exposicions

AREÑAS CORTS, 670.
GALERIES DALMAU... P. GRÀCIA, 62.
GALERIES LAIETANES. CORTS, 613.

MALMEDÉ, L. P. GRÀCIA, 68.
PINACOTECA, LA CORTS, 644.
SALA PARÉS (MARAGALL) PETRITXOL, 8

Joiers

SUNYER, R. CORTS, 660.

Lacador

BRACONS, LLUÍS FOLGAROLAS, 46 S. G.

Làmpares

BIOSCA I BOTEY RBLA. CATALUNYA, 129.

Metalls d'art

BIOSCA I BOTEY RBLA. CATALUNYA, 129.
CORBERÓ, PERE ATRIBAU, 103.

Miralls

CAMALÓ, SUCCESSORS DE. LAURIA, 9.

Mobles moderns

BADRINAS, A. NEPTÚ, 2 (GRÀCIA).

Papers pintats

GUASCH, FILL DE JOSEP. RAURICH, 8.
SÀLVIA, FILLS DE SALV... PORTAL DE L'ÀNGEL, 4

Parquets (fàbriques)

BASTÚS, QUERALTÓ I C.ª SANTA ELENA, 4 i 6
CASAS, VÍDUA DE F. ... DIPUTACIÓ, 119-121.

Pedra artificial

MINGUELL, JOAN PARÍS, 209.

Pintors decoradors

CASALS PEYPOCH, J.... ROGER DE FLOR, 164.
COROMINAS, MANUEL... ASTÚRIES, 14 (GRÀCIA).
TOLOSA, AURELI..... PL. LETAMENDI, 29.
TRUJOLS BLEY, JOAN .. SANT GERVASI, 14 (S. G.)

Plateries d'art

JENSEN, GEORG..... PASSEIG DE GRÀCIA, 90

Reproduccions artístiques

RECHINI, GABRIEL..... ROGER DE FLOR, 162.
PRIU, TOMÀS CONSELL DE CENT, 368.
RENART, J. DIPUTACIÓ, 271.

Tapisseries

BLANCO BAÑERES, H... CALL, 21.
GALÍ, F. (Agent de A. Tronc. París) P. DE GRÀCIA, 59, ENT., 2.ª

Tapissers

GILABERT, JOSEP PASSEIG DE GRÀCIA, 114
LLOSA, PERFECTE..... BALMES, 128, TENDA.

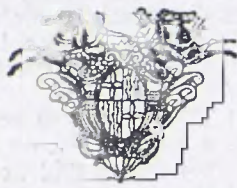
Tapissos (Manufactura)

AYMAT, TOMÀS RIUS I TAULET, 21 (SANT CUGAT DEL VALLÈS).

Vidres d'art

CAMALÓ, SUCCESSORS DE. LAURIA, 9.
GRANELL I C.ª ENRIC GRANADOS, 46.
RIGALT, BULBENA I C.ª CASANOVA, 32.

Jaume Mercadé

JOIER

Passeig de Gràcia, 46 BARCELONA

BRONZES D'ART
FEIRETERIA I METALLS PER A OBRES
LÀMPARES
INSTAL·LACIONS AIGUA I GAS

BIOSCA & BOTEY, S. L.

VENDES: Rambla Catalunya, 129 Telèfon 1228 G.
TALLERS: Roger de Flor, 183 Telèfon 1005 G.

A. BADRINAS
MOBLES MODERNS

NEPTU, 2 I DR. RIZAL, 36 · BARCELONA (G)

G. Homar

Mobles
Làmpares
Decoració
Antiguitats

Canuda, 4 BARCELONA

Art & Marcs
Presents

Sala Parés

Petritxol, 5 Telèf. 3523 A.

Oliva Mallol

Constructor d'obres

DESPATX:
RONDA SANT PERE, 48, 2.ª, 2.ª
TELÈF. 1620 S. P.

MAGATZEM: PORTAL NOU, 52
BARCELONA

FILL DE
MIQUEL
MATEU

FERROS, ACERS, MAQUINÀRIA
BARCELONA, VALENCIA, BILBAO, MADRID, NEW-YORK

LA PINACOTECA
de
GASPA ESMATJES

MARCS I GRAVATS
EXPOSICIONS PERMANENTS

Corts, 644 (entre P. Gràcia i Claria). Telèfon 5045 A.
BARCELONA

Construccions · Mobiliari
DECORACIÓ

Parcerisas i C.ª

— Fusteria mecànica —
Fàbrica de parquet-duela

Enric Granados, 90 Telèf. 2570 A.

ANTIGUITATS
D'ART

Call 28 PRAL.
(CARRER FERNANDO)
(PLAÇA ST. JAUME)

BARCELONA

JOAN BUSQUETS

Casa fundada l'any 1840

MOBLES ARTÍSTICS DECORACIÓ
OBJECTES PER A PRESENT

Exposició, Despatx i Tallers:

Passeig de Gràcia, 36 = Tel. 5314 A. = Barcelona

Historia del Arte

per J. Pijoan (segona edició)

Aquesta obra que es pot dir la millor i més completa dintre del seu estil, inclou tots els descobriments moderns en Història, Arqueologia i Crítica, té tres volums, que tracten respectivament, dels pobles primitius, de l'edat mitjana, del renaixement i fins a l'art modern. És una obra molt profitosa per a tots aquells que desitgin ampliar sa cultura artística.

SALVAT EDITORES, S. A. 41, Carrer de Mallorca, 49
BARCELONA

LONES, LONETES, LLANETES
I ALTRES TEIXITS
TOLDOS, VELAM, BANDERES
I SIMILARS

TENDES DE CAMPANYA
DE DIFERENTS MODELS
CONFECCIÓ DE TOTA CLASSE
DE TREBALLS DEL RAM

G. ESTAPÉ

PASSEIG DE SANT JOAN, NÚM. 8
TELÈF. 203 - S. P.
BARCELONA

ANTIGA CASA A. OLIVA
FUNDADA EN 1885

T. Príu Mariné

Taller de daurats · Altars · Imatges
Decoració i reproducció en pasta
d'objectes d'art antic i modern
Casa especial per a la restauració
de retaules antics

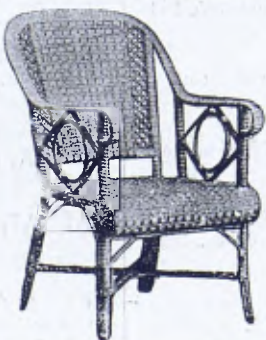
Consell de Cent, 368 TELÈF. 2002 S. P.
(entre Bruch i Girona) BARCELONA

LA BASÍLICA

COMPRA I VENDA
DE
Antiguitats :
: Exposicions

Basilio Nebot
Pietat, 6 BARCELONA

MOBLES ARTÍSTICS
DE ROTEN (JONC)

FÀBRICA:

Passeig de Gràcia, 115
BARCELONA

JOIER

TEL. 813 - S. P. GRANVIA, 660
BARCELONA

CASA FUNDADA L'ANY 1835